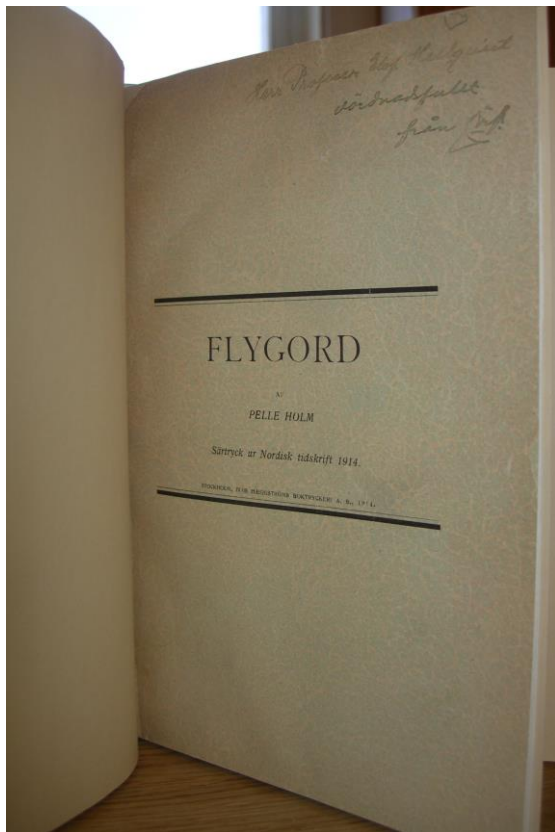


Flygmaskiner och andra bevingade ord

Per Uno Gustaf Valentin "Pelle" Holm (1888-1980) är en av vår tids mest kända språkvetare. Han blev redan 1913 anställd vid den i Lund placerade redaktionen för Svenska akademins ordbok, en redaktion för vilken han sedermera blev chef 1940–1957. Under dessa år hann arbetet med ordboken avancera från bokstaven B till P. Pelle Holm redigerade också ett antal årgångar av Svenska akademins ordlista och erhöll för sitt arbete professors titel 1952. För en bredare allmänhet blev Pelle Holm dock mest känd för den klassiska citatsamlingen *Bevingade ord*. *Bevingade ord* utkom ursprungligen 1939 och har sedermera tryckts i minst femton ytterligare upplagor.

Mindre känt är dock att Pelle Holm, redan ett kvartssekel tidigare, skrev en annan form av "bevingade ord"! För i *Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri* 1914 återfinns en artikel - *Flygord* - signerad Pelle Holm. Artikeln finns även som ett sällsynt särtryck och tillhör som sådant flyglitteraturens riktiga godispåse. I artikeln bjuds läsaren på en etymologisk resa inkluderande alla på den tiden vanliga flygord.



För att återknyta till ett ämne som var aktuellt för ett par år sedan i SFT spalter, nämligen funderingarna kring ordet "flygmaskin" och dess användning, kan det kanske vara intressant att läsa vad Pelle Holm och *Flygord* har att förtälja. Om den historiska bakgrunden kan följande utläsas: "Det dröjde heller inte länge, förrän man tog sin tillflykt till översättningsord. För att då få ett ord som var både lättbegripligt och markerade skillnaden från de tidigare luftskeppen, valde man ordet flygmaskin, som allt framgent blifvit det

vanligaste. Detta hade användts tidigare. I Sv. Akad:s Ordb:s språkprofasamlingar finns ordet belagdt redan från år 1716. och omöjligt är icke, att det kan påträffas ändå tidigare.... Det lämpade sig väl som gemensam benämning på olika typer (monoplan, biplan, triplan os.v.), det var tydligt och hade många närstående analogier. ”

Men om svårigheterna att förutsäga språkets utveckling må sedan följande fortsättning av *Flygord* tjäna som ödmjuk påminnelse: ”Mindre framgång hade sammansättningarna på – plan ... Ordet flygplan kunde visserligen ligga nära till hands, och det har också varit synligt i pressen någon gång ... Men i intetdera fallet tycks det ha utsikt att bli vanligt”.

Källor:

- Holm, P. Flygord. Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri. Stockholm, Ivar Häggströms Boktryckeri AB, 1914, s 419-432
- Svensk Flyghistorisk Tidskrift. 2007, 4, s 3
- Svensk Flyghistorisk Tidskrift. 2007, 5, s 3
- Wikipedia (www.wikipedia.org)

Folke Cerenius